

Nr 50

Näringsutskottets betänkande i anledning av motioner i konsumentfrågor.

Ärendet

I detta betänkande behandlas sju motioner med yrkanden i konsumentfrågor. De förslag som framförs i motionerna gäller

- obligatorisk varudeklaration,
- utvidgad prisinformation, bl. a. genom obligatorisk jämförprismärkning för vissa varor,
- lag om produktsäkerhet,
- varudeklarations- och produktsäkerhetsråd inom konsumentverket,
- konsumentskydd i samband med bilreparationer,
- konsumentskydd i samband med offentliga myndigheters verksamhet,
- utbyggnad av hemkonsulentorganisationen,
- stimulans av lokal konsumentpolitisk verksamhet, bl. a. i form av lokala konsumentkommittéer.

Motionsyrkandena

Motionerna är följande:

1973:222 av herr Wijkman (m), vari hemställs att lagen (1970:412) om otillbörlig marknadsföring samt lagen (1971:112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor ändras så att de blir tillämpliga även för offentliga myndigheters verksamhet,

1973:343 av herr Helén m. fl. (fp), vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär

1. att förslag till lag om produktsäkerhet föreläggs riksdagen,
2. att ett allsidigt sammansatt varudeklarations- och produktsäkerhetsråd inrättas inom konsumentverket,
3. att förslag till lag om jämförprismärkning för vissa varor föreläggs riksdagen,
4. att förslag om obligatorisk varudeklaration för dyrbarare tekniska hushållsartiklar, bilar, fritidsbåtar samt hyres- och bostadsrättslägenheter föreläggs riksdagen,
5. att åtgärder vidtas för att stimulera den kommunala konsumentpolitiska verksamheten, bl. a. i form av lokala konsumentkommittéer,

1973:344 av herrar Henmark (fp) och Jonsson i Alingsås (fp), vari hemställs att riksdagen anhåller att Kungl. Maj:t senast till 1974 års riksdag framlägger förslag till utbyggnad av hemkonsulentorganisationen,

1973:348 av herr Möller (fp), vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anhåller om att överläggningar sker i syfte att åstadkomma att

tydliga priser anges på eller intill varor som konsumenter erbjuds och att motsvarande sker i fråga om tjänster,

1973:1449 av herr Brundin m. fl. (m), vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anholder att det inom konsumentverket skapas en enhet med namnet varudeklarationsrådet, vilken skall ha samma sammansättning och samma funktion som den forna varudeklarationsnämnden,

1973:1499 av fru Nordlander m. fl. (vpk), vari föreslås att riksdagen hos regeringen hemställer

1. om initiativ i syfte att kommunerna delges rekommendation att medverka till bildandet av lokala fristående konsumentkommittéer,

2. att frågan om omfattningen och formerna för erhållandet av statligt stöd för denna verksamhet upptas till skyndsam utredning,

1973:1503 av herrar Olsson i Kil (fp) och Stålhammar (fp), vari hemställs att riksdagen hos Kungl. Maj:t anholder om att förslag föreläggas riksdagen på grundval av konsumentutredningens bilbetänkande i vad avser konsumentskydd i samband med bilreparationsverksamhet.

Obligatorisk varudeklaration

Motionen 1973:343

Motionärerna noterar med tillfredsställelse att en utredning rörande principfrågor i samband med varudeklarationer har tillsatts. Deklarationsverksamheten bör, uttalar de, i första hand inriktas på kostnadskrävande och för den enskilde konsumenten väsentliga varor och tjänster. Man bör vidare eftersträva en sådan utbyggnad att deklarationsplikt införs i vissa fall. Varor och tjänster som är viktiga från konsumentens synpunkt och för med sig stora utgifter bör då i första hand komma i fråga, anför det. Som exempel nämns dyrbara tekniska hushållsartiklar, bilar, fritidsbåtar, monteringsfärdiga hus samt hyres- och bostadsrättslägenheter. Varudeklarationerna föreslås utformade som enkla bruksdeklarationer.

Förslag av varudeklarationsutredningen

Varudeklarationsutredningen har i april 1973 avgivit betänkandet (SOU 1973:20) Varudeklaration – ett medel i konsumentpolitiken, vari huvudsakligen principiella rättsliga och ekonomiska spörsmål i samband med varudeklarationer behandlas. Utredningen framlägger förslag till förbättring av det frivilliga varudeklarationssystemet i olika hänseenden. Den har emellertid kommit till den bestämda slutsatsen att det inte är tillräckligt att i framtiden arbeta med enbart frivilliga varudeklarationer. Vid sidan av de frivilliga bör enligt utredningens mening finnas obligatoriska deklarationer. För- och nackdelar med sådana diskuteras i betänkandet. Ett sätt att täcka behovet av obligatoriska deklarationer kan, framhålls det, vara att utfärda speciallagstiftning för olika varuområden. För närvarande finns särskilda bestämmelser i fråga om bl. a. livsmedel, gifter, bekämpningsmedel, läkemedel samt brandfarliga och

explosiva varor. Denna metod anses otillräcklig. Samhället måste enligt utredningens mening få större handlingsberedskap på deklarationsområdet än hittills.

Utredningen framlägger förslag om en fullmaktslag enligt vilken riksdagen överlämnar åt Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer att införa deklarationsplikt och deklarationsbestämmelser. Fullmaktslagen skall ha formen av en central ramförfattning och innehålla allmänna och grundläggande principer för varudeklaration. Med stöd av denna ramförfattning skall särskilda tillämpningsförfattningar och föreskrifter kunna utfärdas i administrativ ordning. Lagen föreslås gälla deklaration av alla varor, avsedda att säljas direkt till konsumenter för enskilt bruk. Ett huvudsyfte med lagen skall vara att undanröja sådana hälso- och säkerhetsrisker som kan elimineras genom ökad adekvat information om produkter och om produkternas avsedda användning, förvaring, skötsel och hantering. Lagen har också till uppgift att tillförsäkra konsumenterna information om varor för att underlätta deras köpval och så långt som möjligt minska risken för köp av varor som inte passar den enskilde konsumentens behov eller ekonomi.

I fråga om varor som kan medföra fara från hälso- och säkerhetssynpunkt skall kunna föreskrivas att de inte får saluföras utan att uppfylla bestämda krav i vad gäller innehåll eller beskaffenhet (grundkrav). Uppgift om dessa grundkrav och om att varan uppfyller kraven skall lämnas på varorna.

Vid sidan av nu angivna regler innehåller lagförslaget bestämmelser som gäller alla varor. De bestämmelserna innebär att Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer får möjlighet att föreskriva att en produkt för att få saluföras skall vara försedd med deklaration. Utredningen har inte funnit skäl föreslå att denna typ av deklaration skall kunna förenas med grundkrav. En deklaration skall enligt lagförslaget kunna omfatta en rad olika uppgifter. Deklarationskravet skall sålunda kunna avse varuslag och innehåll samt varans mått, vikt, volym, storlek eller pris.

För att konsumenterna skall tillförsäkras tillräcklig information skall företag med stöd av lagen också kunna åläggas att i varudeklaration markera att en produkt har eller vid viss användning kan ha hälsofarliga egenskaper. Härunder inbegrips skyldighet att förse produkter med varningsmärkning. Det skall vidare kunna föreskrivas att uppgifter om vissa väsentliga egenskaper för bedömning av en varas kvalitet och bruk skall lämnas i varudeklarationen. Egenskapsdeklarationer kan avse dels deklarationer av konventionell typ, VDN Fakta, dels bruksanpassade deklarationer som anger varans lämpliga användningsområde på grundval av egenskaperna.

Krav på uppgift om en varas kommersiella ursprung skall också kunna ställas. En föreskrift om obligatorisk deklaration skall i vissa fall kunna omfatta en fullständig deklaration, medan i andra fall endast en eller ett fåtal faktauppgifter behöver göras obligatoriska.

På områden som inte berör liv-hälsaaspekter bör enligt utredningens

mening en övergång till obligatoriska deklarationer i allmänhet inte ske förrän det visat sig omöjligt att på frivillig väg få fram tillräcklig anslutning till en deklarationsnorm. Konsumentverket i första hand bör således genom överläggningar med företrädare för näringslivet söka få företagen att ansluta sig till det frivilliga deklarationssystemet. Om det inte visar sig möjligt att nå resultat den vägen bör deklarationsplikt utgöra en naturlig utväg. Utredningen förordar att föreskrifter om obligatoriska deklarationer – i viss utsträckning förenade med grundkrav – utfärdas beträffande barnsängar, barnvagnar och bilbarnsitsar. Obligatorisk varudeklaration med grundkrav föreslås vidare införd för räddningsvästar (flytvästar) och skyddshjälm. Andra varuområden på vilka enligt utredningens mening en tillämpning av lagen kan aktualiseras är bilar, fritidsbåtar, hushållskapitalvaror, kosmetika, monteringsfärdiga hus och skor samt textilier med avseende på skötselråd.

Utredningen förutsätter att noggranna undersökningar vidtas innan beslut om en deklarationsplikt fattas. Myndigheterna måste i samråd med näringslivets organisationer utreda analys-, provnings- och kontrollresurser hos företag. Vidare bör kapaciteten hos förekommande statliga och privata provningsorgan undersökas. Effekter på företagets kostnader och på konsumentpriserna måste noggrant övervägas. Man måste också studera tänkbara återverkningar på marknadsföring och konkurrens, produktutveckling, internationell handel och företagsstruktur. Det torde ibland bli nödvändigt att medge undantag från deklarationsplikt inom visst varuområde. Undantagen kan gälla hantverksmässig framställning av produkter, korta provserier vid innovation, begagnade varor osv.

I lagförslaget lämnas öppet vilken myndighet som bör anförtros tillsynen över att lagen och dess tillämpningsbestämmelser efterlevs i det särskilda fallet. Utredningen förutsätter dock att det i första hand blir konsumentverket som får tillsynsuppgifter. I vissa fall får dock även andra myndigheter kopplas in.

Deklaration av bostäder

Varudeklarationsutredningen har prövat frågan huruvida lagen om varudeklaration även bör omfatta hyresrätter och bostadsrätter. Den framhåller att sedan ett par år inom bostadsstyrelsen bedrivs ett arbete som tar sikte på att på olika sätt öka konsumentupplysningen om bostäder. Bostadsstyrelsen uttalade i sin anslagsframställning för budgetåret 1970/71 att en förutsättning för en rätt värdering av olika bostadsalternativ är att bostäderna egenskapsredovisas eller varudeklaras. I statsverkspropositionen 1970 underströk chefen för inrikesdepartementet behovet av en informations- och upplysningsverksamhet för bostadskonsumenter som tillgodoser vidare syften än dem som företräds av den producentdominerade marknadsföringen. Statsutskottet (SU 1970:50 s. 17) anförde samma år att ett motionskrav rörande varudeklarationsnormer för bostäder kunde anses helt tillgodosett genom tillsättandet av en utredningsgrupp, vartill bostadsstyrelsen hade tagit

initiativ. Denna grupp påbörjade hösten 1970 arbetet med att åstadkomma modeller för enhetlig redovisning av bostadsområden och bostäder för att underlätta ett riktigt bostadsval. Arbetet – som bl. a. innefattat remiss till ett sextiototal instanser av ett förslag till modell – redovisas närmare i varudeklarationsutredningens betänkande. Trots att bostadsföretagens organisationer framfört tvekan inför en enhetlig utformning av informationen har bostadsstyrelsen fullföljt arbetet på modellen, som benämns BOFAKTA.

Varudeklarationsutredningen anför att arbetet på att åstadkomma från konsumentsynpunkt värdefulla deklarationer av bostäder nyligen har inletts och uppenbarligen ännu inte har kommit så långt att det kan läggas till grund för ett system med obligatoriska deklarationer. Utredningen är därför inte beredd att föreslå att hyresrätter och bostadsrätter förs in under den nya lagstiftningen. Med hänsyn till att deklarationer av bostäder i åtskilliga hänseenden skiljer sig från deklarationer av varor räknar utredningen med att det kommer att ligga närmare till hands att reglera frågor om obligatoriska deklarationer av bostäder i en särskild lagstiftning. Deklarationsfrågorna bör enligt utredningen ges hög prioritet i bostadsstyrelsens fortsatta arbete.

Deklaration av tjänster

Varudeklarationsutredningen har övervägt om den föreslagna lagen bör förutom varor omfatta också tjänster. Hittills har endast en deklarationsnorm tagits fram på tjänsteområdet, nämligen en norm för sällskapsresor. Någon ytterligare norm är inte under utarbetande i konsumentverket. Inte heller kan man peka på att några deklarationer av tjänster skett vid sidan av varudeklarationsnämndens arbete. Företagens information till konsumenterna sker på tjänsteområdet i andra former än genom deklarationer. De praktiska erfarenheterna av deklarationer på tjänsteområdet är således mycket begränsade. Med hänsyn härtill har utredningen inte funnit lämpligt att låta den nya lagen omfatta också tjänster. Först sedan konsumentverket vunnit mer erfarenhet på tjänstesidan och området blivit föremål för civilrättslig reglering bör frågan om obligatoriska deklarationer på tjänsteområdet tas upp till närmare behandling.

En civilrättslig reglering av tjänsteområdet övervägs för närvarande av konsumenttjänstutredningen (Ju 1972:07; utredningsman: professor Ulf Bernitz), vars uppdrag är att verkställa utredning om konsumentskydd vid privat serviceverksamhet.

Tidigare riksdagsbehandling av frågan

Näringsutskottet avstyrkte 1972 (NU 1972:40) en motion med förslag att riksdagen skulle besluta om införande av obligatorisk varudeklaration för vissa produkter, nämligen dyrbarare tekniska hushållsapparater, bilar, fritidsbåtar och lägenheter. Utskottet hänvisade till varudeklarationsut-

redningens pågående arbete och uttalade att riksdagen inte borde föregripa utredningens resultat genom ett beslut om införande av obligatorisk varudeklaration. En ingripande åtgärd av detta slag borde inte företas innan konsekvenserna därav klarlagts. Utskottet underströk att tillsättandet av varudeklarationsutredningen kunde uppfattas som vittnesbörd om positiv inställning till ett system med i viss utsträckning obligatoriska varudeklarationer. I vad gällde frågan om varudeklaration av lägenheter noterades att frågor som rör själva bostaden enligt propositionen i huvudsak skulle falla utanför konsumentrådets arbetsområde, en uppfattning som utskottet instämde i. Folkpartiets representanter i utskottet önskade att riksdagen skulle hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag rörande obligatorisk varudeklaration för dyrbarare tekniska hushållsapparater, bilar, fritidsbåtar och lägenheter. Riksdagen följde utskottets förslag och avslag motionen.

Prisinformation

Jämförprismärkning

Vid statens pris- och kartellnämnds (SPK:s) undersökningar 1969 och 1970 av sortiment och priser i livsmedelshandeln konstaterades att prisskillnaderna mellan varianter av en vara kunde vara betydande om priserna omräknades att gälla samma mängd. SPK fann att det behövdes en betydligt bättre prisinformation än den som förekom i detaljhandeln för att konsumenterna skulle kunna ta med pridfaktorn vid sin bedömning i samband med köp. Utom styckepris borde finnas prisangivelse per enhet (kilo, liter etc.) av varan. I februari 1971 inledde SPK en kampanj för bättre prismärkning inom detaljhandeln under beteckningen Klart pris. Bland kampanjmålen ingick att försöka åstadkomma ökad frekvens av prisangivelser per enhet. Sådana lanserades under beteckningen jämförpriser.

På initiativ av SPK:s styrelse bildades i juni 1971 en arbetsgrupp för jämförpriser, i vilken förutom företrädare för SPK ingick representanter för statens institut för konsumentfrågor och Varudeklarationsnämnden. Arbetsgruppens verksamhet koncentrerades på att vidga användningsområdet för jämförprismärkningen. I november 1971 utfärdade arbetsgruppen efter diskussioner med representanter för handeln en rekommendation till livsmedelshandeln rörande tillämpning av jämförpriser. Under 1972 förekom överläggningar med leverantörer och fabrikanter i syfte att finna lämpliga beräkningsunderlag för jämförprismärkning på flera varugrupper, huvudsakligen inom det kemisk-tekniska sortimentet. Även rörande detta område utfärdades en rekommendation.

Vid flera tillfällen – i april 1971, april 1972 och december 1972 – har SPK kartlagt prisinformationen i butikerna. Undersökningarna, vilkas resultat har publicerats, har i första hand gällt förekomst och utformning av pris- och jämförprisangivelser på ett antal varor. Det har visat sig vid dessa undersökningar att jämförpriserna ännu inte slagit igenom i

butikerna i godtagbar omfattning. Sommaren 1972 träffades en överenskommelse mellan SPK och handeln enligt vilken handeln utfäste sig att verka för ökad användning av jämförpriser på områden där praktiska förutsättningar för jämförprismärkning finns. I samband härmed bildade handeln en egen arbetskommitté på området, vilken i början av år 1973 utfärdade en rekommendation till handeln att denna under en tvåårsperiod skulle öka sin jämförprismärkning. En första etapp, omfattande vissa varor, skulle vara avslutad vid halvårsskiftet 1973.

SPK anser att det är angeläget att fortsätta kontakterna med företagen – även på tillverkningssidan – för att påskynda utvecklingen av systemet med jämförpriser. Nämnden tänker också fullfölja undersökningarna av prisinformationen för att kunna avläsa i vilken utsträckning praktiska åtgärder genomförs i handeln. Det förutses att en eller flera sådana undersökningar skall ske under 1973. Parallellt med undersökningarna bedriver SPK information om nyttan av jämförpriser. Som komplement till tidigare informationsinsatser har SPK våren 1973 framställt material som kan användas i vuxenstudier och i skolan. I detta material ingår bl. a. en skrift "Priset ska fram".

Motionerna 1973:343 och 1973:348

Den enskilde konsumenten har mycket att vinna på att jämföra priserna på olika märken av samma vara, sägs det i motionen 1973:343. Det betecknas därför som väsentligt att systemet med jämförpriser slår igenom ordentligt inom livsmedelshandeln. Motionärerna erinrar om SPK:s kampanj Klart pris. Med hänvisning till att frekvensen av jämförprismärkning efter en ökning i början av kampanjen sedermera åter minskat, trots att handelns organisationer ställt sig positiva till systemet med jämförpriser, uttalar motionärerna att en självsanering inom handeln inte är tillräcklig. Starka skäl anses tala för en lagstiftning om jämförpriser, utformad som en fullmaktslag som ger Kungl. Maj:t eller därtill förordnad myndighet rätt att utfärda bestämmelser om jämförpriser för viss vara eller varugrupp i fall då sådan prismärkning är starkt angelägen och handelns egna insatser visar sig vara otillräckliga. Bestämmelserna måste utformas så att prismärkningen inte medför någon nämnvärd eller onödig fördyring av varan, framhålls det.

I motionen 1973:348 påpekas att systemet med jämförpriser inte är tillämpligt för alla slags varor. Tydliga prisangivelser av traditionellt slag bör emellertid, menar motionären, krävas för alla varor och tjänster. Avsaknaden av sådana – exempelvis hos konditorier, frisersalonger och bilfirmor – drabbar i synnerhet resurssvaga konsumenter, sägs det vidare. Regeringen bör således omgående låta påbörja förhandlingar med berörda organisationer så att en ändring kommer till stånd.

Varudeklarationsutredningens förslag

Deklarationskravet enligt varudeklarationsutredningens lagförslag skall bl. a. kunna avse varans pris. Det är avsett att lagen skall ge möjlighet att

föreskriva obligatorisk jämförprismärkning. Det kan enligt utredningens mening inte komma i fråga att införa generell obligatorisk jämförprismärkning. När jämförprismärkning är av väsentlig betydelse för konsumenterna och inte har fått tillräcklig utbredning på frivillig väg bör den emellertid kunna föreskrivas som obligatorisk. Innan sådan föreskrift utfärdas för viss vara bör dock enligt utredningen kostnadskonsekvenserna såväl för detaljhandeln som för konsumenterna noga prövas i relation till konsumentnyttan. Härvid bedöms det få övervägas att i vissa fall från ett obligatorium undanta företag för vilka kostnaderna kan bli besvärande, exempelvis fristående småbutiker med låg omsättning.

Tidigare riksdagsbehandling av frågan

Näringsutskottet har de båda senaste åren (NU 1971:3, 1972:40) avstyrkt motionsyrkanden om att riksdagen hos Kungl. Maj:t skulle begära att få sig förelagt ett förslag till bestämmelser om prisangivelser. År 1972 uttalade utskottet att det borde ankomma på de konsumentpolitiska organen, inklusive SPK, att i första hand ta ställning till vilka åtgärder som kunde vara lämpliga på detta område. Folkpartiets företrädare i utskottet ville vid båda tillfällena tillstyrka motionärernas förslag. Riksdagen följde utskottet.

Lag om produktsäkerhet

Motionen 1973:343

Bristfälliga eller på annat sätt farliga konsumentprodukter är en orsak till olyckor i hemmen, sägs det i motionen. Brister hos en produkt kan göra användningen farlig. Varor som avses ge skydd kan vara konstruerade eller tillverkade så att de inte fyller sin funktion. En del produkter kan ha farliga biverkningar. Säkerhetsregler finns på vissa produktområden, och säkerhetsläget är enligt motionärerna bättre än i många jämförbara länder. De punktinsatser som görs hindrar emellertid inte att det på marknaden finns och kan framkomma produkter som medför onödiga och onödigt stora skaderisker, anför de. Regler som ger möjlighet att ingripa mot och stoppa farliga produkter finns blott för mycket begränsade produktområden. Förslaget till lag om hälso- och miljöfarliga varor utgör ett steg mot en mer generell säkerhetslagstiftning, säger motionärerna, men det är nödvändigt att gå ett steg längre och införa en allmän lagstiftning mot tillverkning och försäljning av farliga produkter. Denna borde byggas upp kring en generalklausul och göra det möjligt att helt eller temporärt förbjuda varor som från säkerhetssynpunkt är farliga för konsumenterna. En produkt som innebär orimligt stora risker i förhållande till nyttan med dess användning bör inte deklarerats utan förbjudas.

Lag om hälso- och miljöfarliga varor

Riksdagen har nyligen antagit förslag till en ny lag om hälso- och miljöfarliga varor (prop. 1973:17, JoU 1973:19). Lagen medför en väsentligt vidgad och skärpt kontroll över varor som med hänsyn till sina kemiska eller fysikalisk-kemiska egenskaper och hantering kan befaras medföra skada på människor eller i miljön. Den skall efter Kungl. Maj:ts föreskrift kunna tillämpas även på annan vara, om det är av särskild betydelse från hälso- eller miljöskyddssynpunkt. Lagen, som träder i kraft den 1 juli 1973, ersätter bl. a. giftförordningen (1962:702), bekämpningsmedelsförordningen (1962:703) och PCB-lagen (1971:385), vilka medger ingrepp endast mot enstaka ämnen och produkter.

Den nya lagen har fått formen av en central ramförfattning. Den innehåller dels grundläggande bestämmelser om tillverkning, försäljning, annan hantering och import av hälso- och miljöfarliga varor, dels bemyndigande för Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer att ingripa mot olika kemiska varor. Lagen skall tillämpas på s. k. hälso- och miljöfarliga varor. Sådana varor utgörs av ämnen, beredningar och andra kemiska varor som med hänsyn till sina kemiska och liknande egenskaper och hantering kan befaras medföra skada på människor eller i miljön. Varor som på ett effektivt sätt är underkastade direkt produktkontroll i annan ordning, t. ex. läkemedel, livsmedel och fodermedel, undantas från den nya lagstiftningen. Lagen går ut på att skadeverkningar skall förebyggas så långt det är möjligt. En grundregel är att den som hanterar hälso- och miljöfarliga varor skall vidta de åtgärder och iakttä de försiktighetsmått som behövs för att hindra eller motverka att varorna får skadlig verkan. Detta förutsätter en långtgående undersökningsskyldighet. Bl. a. krävs av tillverkare och importörer att de vidtar aktiva åtgärder för att förvissa sig om sammansättningen av sina varor och att de klarlägger riskerna för skada på människor eller i miljön.

Produktansvarsutredningen

Vissa risker för produktskador kvarstår även om åtgärder har vidtagits för att konsumenterna skall få skydd mot produkter som innebär hälso- och säkerhetsrisker. För att utarbeta förslag till ett system som möjliggör att enskilda skadelidande när en skada inträffar kan få rimlig ersättning utan långa och svåra processer tillsattes i december 1972 produktansvarsutredningen. Det skadeståndsrättsliga problem som här möter rör i första hand frågan om den som tillverkat eller sålt eller i övrigt tillhandahållit produkten kan åläggas att ersätta skadan. Skadeståndslagen (1972:207) har närmast karaktären av en allmän ramlagstiftning och reglerar endast skadeståndsansvar när skadan har uppkommit genom någons vållande, dvs. när den orsakats uppsåtligt eller av vårdslöshet. Om skadan beror av att produkten som sådan eller något däri ingående ämne på grund av själva sin beskaffenhet har skadebringande — t. ex. giftiga eller explosiva — egenskaper, kan den skadelidande normalt inte få någon ersättning enligt

skadeståndslagens regler. De sakkunniga har frihet att pröva olika tänkbara lösningar när det gäller den närmare uppbyggnaden och utformningen av ett nytt ersättningssystem. I fråga om finansieringen anges i direktiven att det uppenbarligen ligger närmast till hands att den ekonomiska bördan läggs på produkternas tillverkare respektive importör. Som ett tänkbart alternativ nämns att man bygger upp ett från skadeståndsrätten fristående försäkringssystem som verkar direkt till de skadelidandes förmån. Utredningen skall i första hand inrikta sitt arbete på en lösning av ersättningsproblemen på personskadeområdet.

Varudeklarationsutredningens förslag

Som ovan angivits syftar den av varudeklarationsutredningen föreslagna lagen bl. a. till att undanröja hälso- och säkerhetsrisker. Utredningen meddelar att den under sitt arbete ofrånkomligen har kommit in på frågan om produktkontroll. Det står alldeles klart, anför det, att tillräckligt skydd mot hälso- och säkerhetsrisker kan vinnas endast genom en produktkontroll som innebär antingen att vissa produkter över huvud taget inte får marknadsföras eller att marknadsföring av produkterna får ske endast under förutsättning att vissa bestämda krav (grundkrav) är uppfyllda. För en del produkter kan obligatoriska anvisningar för hanteringen i form av märkning vara tillräckliga.

Den nya lagen om hälso- och miljöfarliga varor innebär att möjligheter öppnas att på vissa områden som inte redan specialreglerats få en effektiv produktkontroll. Emellertid kvarstår även efter dess genomförande luckor när det gäller konsumentskyddet i fråga om produkter som kan hota människors liv och hälsa. Mot denna bakgrund föreslår varudeklarationsutredningen att i den föreslagna nya lagen tas in regler som gör det möjligt att på områden, som berör människors liv och hälsa och som inte redan specialreglerats, få till stånd en produktkontroll. Innebörden av dessa regler har angivits ovan i avsnittet om obligatorisk varudeklaration.

Pågående undersökningar

Konsumentverket har inlett utredningar om olycksfall och tillbud för att skapa bättre underlag för åtgärder; härvid kommer frågor angående barnsäkerhet att särskilt uppmärksammas. Skyddshjälmarna för fritidsbruk, exempelvis för ishockey, utförsäkning och ridning, undersöks och provas för närvarande inom verket. Överläggningar med branschen om kvalitetsmärkning planeras. Likaså sker provning av flytvästar.

Fritidsbåttutredningen (Jo 1970:33; ordförande: landshövding Karl Frithiofsson) skall bl. a. behandla frågan om besiktning av fritidsbåtar från säkerhetssynpunkt. Arbete för att få fram riktlinjer för typkontroll av fritidsbåtar från bl. a. sjösäkerhetssynpunkt har under flera år pågått på olika håll. Regeringen bemyndigade år 1971 sjöfartsverket att starta en frivillig typprovning av fritidsbåtar som tillverkas eller säljs i Sverige.

Sjöfartsverket har fram till den 1 januari 1973 gått igenom och typprovat 70 båtar. Av dessa godkändes tretton utan anmärkning. Frågan om typprovningen skall bli obligatorisk övervägs av fritidsbåttredningen.

Varudeklarations- och produktsäkerhetsråd inom konsumentverket

Bakgrund

Varudeklarationsverksamheten handhades t. o. m. år 1972 av Varudeklarationsnämnden (VDN), som hade inrättats år 1951. VDN var rättsligt att uppfatta som en ideell förening. Dess ordförande förordnades av Kungl. Maj:t. I nämnden ingick tretton representanter för olika intressegrupper; alla led inom näringslivet blev härigenom företrädare i nämnden. Konsumenterna representerades i nämnden av företrädare för de stora löntagarorganisationerna, husmodersföreningarna, hushållslärsammanslutningar och Hemmens forskningsinstitut, sedermera statens institut för konsumentfrågor. För handläggning av löpande ärenden fanns ett arbetsutskott, som utgjorde nämndens styrelse. Under styrelsen fanns ett kansli med på slutet tjugo anställda.

Sedan den 1 januari 1973 svarar konsumentverket för varudeklarationsverksamheten. Personalen för ändamålet är fördelad på olika enheter inom verket.

Motionerna 1973:343 och 1973:1449

Varudeklarationerna är ett viktigt inslag i konsumentverkets verksamhet, sägs det i motionen 1973:343, och det är viktigt att deklarationer på olika områden får en likartad uppbyggnad. Mot denna bakgrund beklagar motionärerna att varudeklarationsnämndens verksamhet har splittrats upp på olika enheter inom konsumentverket utan något kontaktforum i nämndens ställe. Ett kontaktorgan med ansvar för varudeklarationsverksamheten borde nu skapas inom konsumentverket för samordning mellan de olika sakavdelningarna. Genom att VDN försvunnit har också varudeklarationsverksamhetens förankring i näringslivet och dess organisationer försvagats, uttalar motionärerna vidare, och rekommenderar inrättandet av ett varudeklarationsråd bestående av representanter för organisationer företrädande konsumentintressen och av viktigare organisationer inom industrin. Rådet skulle yttra sig över förslag till varudeklarationsnormer innan dessa fastställs.

Att tjänstemännen hos VDN har fördelats på olika enheter inom konsumentverket är enligt motionen 1973:1449 att betrakta som en misshushållning med tillgängliga resurser och ägnat att motverka syftet att varudeklarationerna skall bli så relevanta, lättfattliga och homogena som möjligt.

Den lagstiftning om produktsäkerhet som föreslås i motionen 1973:343 förutsätter, sägs det där, en tillsynsmyndighet. Konsumentverket bedöms kunna väl fylla denna funktion. Som referensgrupp och

idégivare åt produktsäkerhetsorganet bör enligt motionärerna finnas ett produktsäkerhetsråd, samordnat med det av dem föreslagna varudeklarationsrådet och bestående av representanter för myndigheter och organisationer med anknytning till konsumentområdet, lokala konsumentnämnder samt handel och industri.

Nytt produktkontrollorgan

Beslutet rörande den nya lagen om hälso- och miljöfarliga varor innefattar att ett särskilt produktkontrollorgan i form av en nämnd skall inrättas för prövning av frågor om sådana varor. Nämnden knyts administrativt till statens naturvårdsverk men blir självständigt beslutande i fråga om tillämpningen av lagen. Den nuvarande giftnämnden upphör. Den löpande tillsynen över efterlevnaden av lagen skall centralt åvila naturvårdsverket och arbetarskyddsstyrelsen, regionalt länsstyrelsen och yrkesinspektionen och lokalt hälsovårdsnämnden.

Konsumentskydd i samband med bilreparationer

Motionen 1973:1503

Rapporter om otillfredsställande förhållanden inom bilreparationsbranschen har kommit vid upprepade tillfällen under de senaste åren, säger motionärerna och återoppar vissa undersökningar, enligt vilka på förhand registrerade fel i stor utsträckning förbisetts av verkstäderna. Tiden borde nu vara inne, anser de, för åtgärder på grundval av konsumentutredningens förslag rörande konsumentskydd i samband med bilreparationer.

Förslag av konsumentutredningen

Konsumentutredningen framlade i betänkandet (SOU 1971:86) Bilen och konsumenten vissa förslag rörande konsumentskydd i samband med bilreparationsverksamhet. Förslagen gällde bl. a. serviceråd till kunderna och vissa bestämmelser om anbud, fakturor, kontroll av reparationer m. m. Utan att framlägga något förslag diskuterade utredningen också ett förslag till ökad kontroll över bilverkstäder genom ett licensieringssystem.

Tidigare riksdagsbehandling av frågan

I propositionen 1972:33 med förslag till riktlinjer för organisation av samhällets konsumentpolitik m. m. uttalade chefen för handelsdepartementet att bl. a. frågan om kontroll av bilreparationsverkstäder skulle övervägas ytterligare. I en motion som väcktes i anledning av propositionen begärdes en snar utredning med sikte på en kontroll av bilreparationsverksamheten som skulle syfta till ett väsentligt ökat konsument-

skydd. Näringsutskottet anförde (NU 1972:40 s. 15) att utskottet bedömde frågan som väsentlig och förutsatte att motionärernas synpunkter komme att prövas noga. Utskottet ansåg inte att riksdagen hade anledning att rikta en särskild begäran till Kungl. Maj:t om utredning i ämnet. Utskottsbetänkandet var på denna punkt enhälligt. Riksdagen avslog motionen.

Åtgärder av konsumentombudsmannen och konsumentverket

Konsumentombudsmannen har med stöd av avtalsvillkorslagen tagit upp överläggningar med Motorbranschens riksförbund (MRF) för att få fram bättre bestämmelser för bilreparationer. En uppgörelse med MRF redovisas i tidskriften Konsumentombudsmannen 1973:2 (s. 39). Uppgörelsen innehåller bl. a. följande. För undvikande av missförstånd skall reparationsuppdraget antecknas på en beställningsblankett eller liknande och skall verkstaden ange vilken dag reparationen skall vara klar. Verkstaden blir bunden även av en prisuppgift som betecknas som ungefärlig. Verkstaden är skyldig att upplysa om de kredit- och fakturaavgifter eller avgifter för förvaring av bilen som tillämpas. Är bilen inte klar vid den bestämda tidpunkten och detta beror på verkstaden har kunden enligt de nya bestämmelserna rätt till ersättning med skäligt belopp. Om verkstaden inte har påbörjat reparationen vid den tidpunkt som angivits för leverans har kunden rätt att återkalla reparationsuppdraget. Verkstaden har garantiansvar intill 90 dagar eller 500 mil räknat från den dag då bilen levereras till kunden. En felaktig reparation skall verkstaden avhjälpa så snart som möjligt. I annat fall har kunden rätt till skälig ersättning för dröjsmålet. Detta utvidgade ansvar från verkstadens sida gäller inte bara reparationer utan även andra uppdrag, t. ex. monterings- och ändringsarbeten, som utförs av verkstaden. Kundens tidigare skyldighet att "i rimlig omfattning" kontrollera att den beställda reparationen utförts på ett riktigt sätt har slopats. Kunden skall i stället vara skyldig att reklamera snarast möjligt hos den verkstad som gjort arbetet när han upptäckt att fel föreligger. Frågan om reklamation är berättigad skall när oenighet föreligger avgöras efter en objektiv, fackmässig bedömning.

Konsumentverket planerar tre undersökningsprojekt rörande bilbranschen, ett om försäljning av begagnade bilar, ett om försäljning av nya bilar och ett om bilreparationer.

Konsumentskydd i samband med offentliga myndigheters verksamhet

Motionen 1973:222

Möjligheterna för den enskilde att hävda sina rättigheter med hjälp av ombudsmannainstitutionen är på ett olyckligt sätt begränsade när det gäller konsumentområdet, sägs det i motionen. Lagen (1970:412) om otillbörlig marknadsföring och lagen (1971:112) om förbud mot otillbör-

liga avtalsvillkor gäller inte i fråga om den offentliga administrationens kommersiella service, påstår motionären. Det förhållandet att det allmänna vanligen inte arbetar med vinstintresse erbjuder enligt hans mening inte tillräckligt skydd för den enskilde gentemot samhällets erbjudanden. Som exempel åberopas uppgifter i en skrift utgiven av centrala studiehjälpsnämnden (se nedan).

Gällande bestämmelser m. m.

Enligt instruktionen (1970:587, ändrad 1971:115) för konsumentombudsmannen handhar denne uppgifter som tillkommer honom enligt lagen (1970:412) om otillbörlig marknadsföring och lagen (1971:112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor. Dessa lagar gäller näringsidkares marknadsföring av vara eller tjänst respektive näringsidkares erbjudande av vara eller tjänst till konsument för enskilt bruk. I specialmotivering till 1 § marknadsföringslagen (prop. 1970:57 s. 90) anfördes:

Termen näringsidkare bör, såsom utredningen anför, fattas i vidsträckt mening och, i likhet med vad som gäller exempelvis enligt varumärkeslagen (prop. 1960:167 s. 39 och 48), omfatta var och en som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk art, både fysiska och juridiska personer. Detta innebär bl. a. att bestämmelsen är tillämplig på statliga och kommunala organ som idkar näring. Det krävs alltså inte att verksamheten drivs i privaträttslig form. En allmän princip, som har kommit till uttryck på olika håll inom lagstiftningen, bl. a. i 9 kap. 8 § andra stycket rättegångsbalken, är emellertid att staten inte kan föreläggas vite. Ett förbud enligt generalklausulen mot en statlig myndighet bör därför inte förenas med vite. Något hinder mot att meddela vitesföreläggande mot kommun föreligger däremot inte.

Samma innebörd har termen näringsidkare i avtalsvillkorslagen (prop. 1971:15 s. 85).

I ett beslut den 16 januari 1973 (se Pris- och kartellfrågor 1973:2–3 s. 123) har marknadsdomstolen slagit fast att en kommunal bostadsstiftelse mot sitt bestridande var att anse som näringsidkare i marknadsföringslagens mening.

Information från centrala studiehjälpsnämnden och meningsutbyte där- om

Centrala studiehjälpsnämnden utgav i början av år 1972 en skrift, "Din studieskuld", med information om återbetalning av studiemedel. En fråga som tas upp i skriften är vilket som är förmånligast, studiemedel eller ett vanligt banklån. I skriften redogörs för ett exempel, varefter bl. a. följande slutsatser dras: "Trots de generösa antaganden som gjorts i fråga om återbetalning av banklånet blir detta oförmånligare än studiemedlen. Naturligtvis kan man, genom att variera förutsättningarna i exemplet, hitta fall där banklånet blir förmånligast. I praktiken torde dock studiemedlen i det helt övervägande antalet fall vara förmånligare än banklån." Fria moderata studentförbundet ansåg jämförelsen vara

missvisande och anmälde förhållandet till konsumentombudsmannen. I beslut den 14 september 1972 uttalade KO att centrala studiehjälpsnämnden inte är näringsidkare och att studiestödet inte faller under begreppet vara eller tjänst i marknadsföringslagens mening samt att KO på grund härav saknade behörighet att pröva anmälan. I skrivelse till centrala studiehjälpsnämnden den 2 oktober 1972 frågade Fria moderata studentförbundet dels om nämnden ansåg att de exempel som finns i skriften "Din studieskuld" på ett korrekt sätt jämför studiemedel och ett vanligt banklån, dels, om så ej var fallet, vad nämnden avsåg att vidta för åtgärder. I en inom nämnden upprättad promemoria den 28 augusti 1972 anfördes sammanfattningsvis att nämndens beräkningar i exemplet i broschyren är riktiga med de antaganden som gjorts och att förbundets beräkningar också är riktiga utifrån andra antaganden. Båda beräkningarna utgår, påpekades det, från vissa förenklade antaganden som avviker från den praktiska verkligheten på olika sätt. Det resultat som framräknats av förbundet ansågs inte avvika så mycket från det i broschyren redovisade resultatet att slutsatserna förändrades. Broschyren kunde därför inte anses missledande, anfördes det. I skrivelse till förbundet den 30 november 1972 framhöll nämnden att de helt olika reglerna för studiemedlen i förhållande till banklån försvårar valet av jämförelsemetod. Olika antaganden är också möjliga och försvarbara, anfördes det. Nämnden hänvisade till promemorian och uttalade att den inte ansåg att broschyren var vilseledande.

Hemkonsulentorganisationen

Nuvarande förhållanden; tidigare riksdagsbehandling av frågan

Hemkonsulenterna, som är knutna till länsstyrelserna, har till uppgift att stödja och främja utvecklingen av kommunal och annan konsumentpolitisk verksamhet. Häri innefattas också direkt rådgivning till konsumenter.

En utbyggnad av hemkonsulentorganisationen har ägt rum vid början av budgetåret 1972/73. På förslag i propositionen 1972:33 angående riktlinjer för och organisation av samhällets konsumentverksamhet tillkom sex nya tjänster. För närvarande är antalet tjänster 39. Tio län har vardera en tjänst, de övriga i regel två.

Den nämnda propositionen föranledde flera motioner med förslag om ytterligare utbyggnad av hemkonsulentorganisationen. Näringsutskottet (NU 1972:40) anslöt sig till motionärernas uppfattning att en sådan utbyggnad var önskvärd men var i rådande läge inte berett att förorda inrättande av fler nya tjänster än som föreslogs i propositionen. Utskottet sade sig förutsätta att Kungl. Maj:t när resurser bedömdes föreligga skulle föreslå en ytterligare ökning av antalet hemkonsulenter. I en reservation av folkpartiets representanter i utskottet förordades att ytterligare sex tjänster, förlagda till vissa angivna län, skulle komma till omedelbart. Riksdagen beslöt att ge Kungl. Maj:t till känna som sin mening vad

utskottet anfört om fortsatt utbyggnad av hemkonsulentorganisationen.

Motionen 1973:344

I motionen erinras om riksdagens ovan refererade beslut år 1972. När konsumentverket nu har börjat fungera är det, säger motionärerna, angeläget att dess kontakt- och verkställighetsorgan i länen också kan börja fungera på planerat sätt, och hemkonsulentorganisationen bör därför byggas ut utan onödigt dröjsmål.

Lokal konsumentpolitisk verksamhet

Bakgrund

På grundval av de erfarenheter som erhållits genom en begränsad försöksverksamhet med lokala konsumentkommittéer föreslog konsumentkommittén i sitt betänkande (1972:37) Konsumentpolitik — riktlinjer och organisation att en lokal konsumentpolitisk verksamhet skulle byggas upp, baserad på frivilliga kommunala konsumentnämnder. Då detta förslag vid remissbehandlingen avvisades från kommunalt håll fann chefen för handelsdepartementet, enligt vad han anförde i propositionen 1972:33, att det inte kunde läggas till grund för rekommendationer till kommunerna. En utvidgning av verksamheten med lokala konsumentkommittéer bedömdes inte vara ett godtagbart alternativ. Efter samråd med representanter för Svenska kommunförbundets ledning föreslogs i propositionen en mera begränsad kommunal verksamhet med uppgift att svara på frågor från allmänheten och lämna råd och anvisningar till konsumenterna. Staten skulle genom de regionalt verksamma konsumentpolitiska organen lämna stöd i form av råd och anvisningar för det löpande arbetet. Denna uppläggning godtogs av riksdagen, som emellertid i anledning av ett antal motioner gav till känna sin mening att Kungl. Maj:t och de konsumentpolitiska organen förutsattes komma att betrakta en vidareutveckling av den begränsade lokala verksamheten som en angelägen uppgift och så snart det bleve möjligt framlägga de förslag som ytterligare erfarenheter och överväganden kunde ge anledning till (NU 1972:40).

Motionerna 1973:343 och 1973:1499

I motionen 1973:343 diskuteras olika vägar för att stärka konsumenternas inflytande över företagens produktval och produktutformning. En slagkraftig organisation på konsumentsidan med förankring på det lokala planet anges som ett viktigt medel. Med hänvisning till ställningstagandet 1972 uttalas att starka skäl visserligen talar för att kommunerna själva måste få avgöra vilka konsumentpolitiska insatser som skall göras men att det är angeläget att de centrala och regionala organen på olika sätt stimulerar dessa insatser.

I motionen 1973:1499 redovisas positiva erfarenheter av försöksverksamheten med lokala konsumentkommittéer. Denna betecknas som ett lyckat exempel på samhälleliga insatser för att stödja de ekonomiskt sämst ställda grupperna. Efter att ha erinrat om riksdagens nyss åberopade beslut 1972 anför motionärerna att det nu visar sig att endast någon enstaka kommun har ådagalagt intresse för lokal konsumentverksamhet. Vill man stärka konsumenternas ställning och ge dem bättre förutsättningar att göra förnuftiga inköp är det angeläget att lokal verksamhet kommer till stånd, uttalar motionärerna. Utan en lokal förankring riskerar konsumentverket att bli enbart en byråkratisk, isolerad administrativ enhet, sågs det till sist.

Pågående verksamhet

Av de sex lokala konsumentkommittéer som bedrivit försöksverksamhet sedan 1967 fortsätter kommittéerna i Kalmar, Norrköping, Skövde, Umeå och Västerås sin verksamhet med kommunala anslag. Den sjätte lokala konsumentkommittén, i Helsingborg, har avlösts av en kommunal konsumentnämnd. Ett program för fortsatt utbyggnad av den kommunala verksamheten arbetas ut i nära kontakt med Svenska kommunförbundet. Som en del därav pågår en utredning om ett förbättrat system för kommunikationer mellan konsumentverket och den regionala och kommunala organisationen.

I ett interpellationssvar den 27 april 1973 angående inriktningen av hemkonsulentverksamheten meddelade chefen för handelsdepartementet att motionen om inrättande av särskilda organ för konsumentfrågor väckts i ett sjuttiotal kommuner och att några kommuner redan fattat beslut om lokal konsumentverksamhet. Flertalet kommuner hade emellertid beslutat avvakta resultat av pågående överläggningar mellan konsumentverket och Kommunförbundet, vilka beräknades vara avslutade inom kort. Vidare nämndes att försöksverksamhet med lokal konsumentvägledning på initiativ av Kommunförbundet hade inletts i Borlänge och planerades i ytterligare tre kommuner. Härvid medverkade respektive läns hemkonsulent. I flera kommuner hade vidare utsetts kontaktmän till hemkonsulenter. En fortbildningskurs för hemkonsulenter hösten 1972 behandlade bl. a. den kommunala verksamheten. En ny kurs skulle inom kort anordnas av konsumentverket.

Utskottet

En rad olika förslag rörande konsumentupplysning och konsumentskydd framförs i de motioner som behandlas i detta betänkande.

Lagstiftning om obligatorisk varudeklaration, om obligatorisk jämförprismärkning och om produktsäkerhet föreslås i motionen 1973:343. Deklarationsplikten skulle främst avse varor och tjänster som är väsentliga för konsumenterna och som för med sig stora utgifter. Jämförprismärkning skulle få påbjudas i fall då handlarns egna insatser på

området visat sig vara otillräckliga. En lag om produktsäkerhet skulle baseras på en generalklausul som skulle göra det möjligt att temporärt eller definitivt förbjuda farliga produkter.

Kravet på en lagstiftning om produktsäkerhet har delvis blivit tillgodosett genom tillkomsten av den nya lagen om hälso- och miljöfarliga varor, vilken träder i kraft den 1 juli 1973 och blir tillämplig på produkter som kan vålla skada till följd av sina kemiska eller fysikalisk-kemiska egenskaper. I övrigt vill utskottet hänvisa till det förslag till lag om varudeklaration som nyligen har lagts fram av varudeklarationsutredningen i dess betänkande (SOU 1973:20) Varudeklaration — ett medel i konsumentpolitiken. Deklarationsplikt skall enligt lagförslaget kunna föreskrivas i fråga om alla slags konsumentvaror. Beträffande varor som kan medföra hälso- och säkerhetsrisker skall kunna föreskrivas att de inte får säljas om de inte uppfyller vissa grundkrav. Deklarationskrav enligt lagen skall kunna avse bl. a. varans pris. Härigenom skulle ges möjlighet att förordna om obligatorisk jämförprismärkning. Tanken på en generell regel härom avvisas dock av utredningen, som rekommenderar att jämförprismärkning i första hand skall åstadkommas på frivillig väg.

En sådan lagstiftning som varudeklarationsutredningen förordar skulle, såvitt utskottet kan finna, i det väsentliga tillgodose motionärernas önskemål på de punkter som nämnts. Något ställningstagande i ämnet från riksdagens sida bör emellertid inte göras nu. Riksdagen bör avvakta vad som kan komma att föreslås av Kungl. Maj:t på grundval av utredningens betänkande, vilket för närvarande remissbehandlas. Utskottet avstyrker alltså motionen 1973:343 i här avsedda delar.

Förhandlingar från statens sida med olika branschorganisationer i syfte att få till stånd tydliga prisangivelser av traditionellt slag föreslås i motionen 1973:348. Motionen avstyrks av utskottet, som anser att det bör få ankomma på de konsumentpolitiska organen att i den mån de anser det behövt ta initiativ till åtgärder på detta område. Om en lagstiftning enligt varudeklarationsutredningens förslag genomförs kommer den att ge stöd åt krav på en mera utbredd prismärkning.

Varudeklarationsverksamheten är en av uppgifterna för det nybildade konsumentverket och är inom detta fördelad på olika enheter alltefter varuslag etc. Den förutvarande Varudeklarationsnämnden, vari olika intressen fanns representerade och vars kansli på sin tid svarade för arbetet med varudeklarationerna, har nu ingen direkt motsvarighet. Den nya organisationen betecknas i motionerna 1973:343 och 1973:1449 som otillfredsställande. I den förra motionen rekommenderas att ett kontaktorgan för samordning av varudeklarationsverksamheten skall inrättas inom konsumentverket och att ett varudeklarationsråd med representation för konsument- och industriorganisationer skall tillsättas. Motionen 1973:1449 har likartat syfte. Enligt motionen 1973:343 skall med det däri föreslagna varudeklarationsrådet samordnas ett produktsäkerhetsråd bestående av företrädare för myndigheter och organisationer på konsumentområdet, däribland lokala konsumentnämnder, samt för

handel och industri.

Det sålunda skisserade produktsäkerhetsrådet skulle fylla funktioner sammanhängande med den i samma motion begärda produktsäkerhetslagen. Av vad ovan uttalats i lagstiftningsfrågan följer att riksdagen inte kan anses ha förutsättningar att nu ta ställning beträffande ett produktsäkerhetsråd. Utskottet vill erinra om att för prövning av ärenden enligt den nya lagen om hälso- och miljöfarliga varor skall inrättas ett produktkontrollorgan i form av en nämnd med anknytning till statens naturvårdsverk. Med hänsyn till att konsumentverket har varit i funktion blott en kort tid är det enligt utskottets mening väl tidigt att nu diskutera en ändrad organisation av varudeklarationsverksamheten. I första hand bör de organisatoriska överväganden avvaktas som kan bli aktuella i samband med den av varudeklarationsutredningen förordade lagstiftningen.

Förslag rörande konsumentskydd i samband med bilreparationer efterlyses i motionen 1973:1503 under hänvisning till de förslag på detta område som konsumentutredningen har lagt fram i betänkandet (SOU 1971:86) Bilen och konsumenten. Utskottet har tidigare framhållit att denna fråga är väsentlig. Sedan den behandlades förra gången har konsumentombudsmannen träffat uppgörelse med Motorbranschens riksförbund om nya bestämmelser för bilreparationer och konsumentverket börjat planera en undersökning på området. Mot bakgrund härav och av det uttalande som chefen för handelsdepartementet gjorde i propositionen 1973:33 om att frågan om kontroll av bilreparationer skulle övervägas ytterligare kan riksdagen enligt utskottets uppfattning nu lämna motionen 1973:1503 utan åtgärd.

Lagen (1970:412) om otillbörlig marknadsföring och lagen (1971:112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor gäller inte, hävdas det i motionen 1973:222, i fråga om den offentliga förvaltningens kommersiella service. Såsom påvisas i den redogörelse som lämnas ovan är denna uppfattning inte korrekt. Av förarbetena framgår klart att de båda lagarna är tillämpliga på statliga och kommunala organ som idkar näring, oberoende av om detta sker i privaträttslig eller i offentligrättslig form. Anledningen till att konsumentombudsmannen fann sig vara obehörig att enligt marknadsföringslagen pröva den anmälan mot centrala studiehjälpsnämnden som berörs i motionen är att i det aktuella fallet nämnden inte kunde betecknas som näringsidkare och att studiestödet, som den kritiserade informationen handlade om, inte faller under begreppet vara eller tjänst i lagens mening.

Att myndigheternas icke-kommersiella verksamhet faller utanför konsumentombudsmannens tillsynsområde är en avgränsning som riksdagen enhälligt lämnade utan erinran när förslagen till marknadsföringslag och till avtalsvillkorlag antogs. Den innebär dock ingalunda att sådan verksamhet är undantagen från samhällelig kontroll. Anmärkningsvärda åtgärder från myndigheters sida kan givetvis i vanlig ordning påtalas hos justitieombudsmannen och justitiekanslern och i många fall också hos myndigheter i överordnad ställning. Att myndigheternas allmänna informationsverksamhet, varom här närmast tycks vara fråga, generellt skulle

ställas under konsumentombudsmannens tillsyn finner utskottet inte rationellt. Det skulle betyda en dubblering av kontrollfunktionen och en icke önskvärd merbelastning på konsumentombudsmannen. Med hänvisning till vad här sagts avstyrker utskottet motionen.

Hemkonsulentorganisationen, som är anknuten till länsstyrelserna, omfattar fr. o. m. detta budgetår sex tjänster mer än tidigare. Riksdagen sade sig våren 1972 förutsätta att Kungl. Maj:t när resurser bedömdes föreligga skulle föreslå en ytterligare ökning av antalet hemkonsulenter. Härom erinras i motionen 1973:344, enligt vilken riksdagen bör anhålla hos Kungl. Maj:t om förslag till nästa års riksdag om utbyggnad av hemkonsulentorganisationen.

Riksdagens uttalande förra året är givetvis alljämt giltigt. Någon särskild hemställan till Kungl. Maj:t rörande hemkonsulentorganisationen finns det enligt utskottets mening inte skäl till i dagens läge, varför utskottet avstyrker motionen 1973:344.

En sista punkt i motionen 1973:343 går ut på att riksdagen skall begära åtgärder från Kungl. Maj:ts sida för att stimulera den kommunala konsumentpolitiska verksamheten, bl. a. i form av lokala konsumentkommittéer. Ett snarlikt yrkande görs i motionen 1973:1499, vari förespråkas en rekommendation till kommunerna att de skall medverka till att fristående lokala konsumentkommittéer bildas. I denna motion föreslås också att frågan om statligt stöd till den kommunala konsumentverksamheten skall utredas.

Statsmakterna drog förra året upp riktlinjer för en kommunal konsumentpolitisk verksamhet av begränsad omfattning (prop. 1972:33, NU 1972:40). Riksdagen klargjorde i sammanhanget att den ansåg en vidareutveckling av denna verksamhet vara angelägen. Det förutsattes att Kungl. Maj:t och de konsumentpolitiska organen så snart som möjligt skulle lägga fram de förslag som ytterligare erfarenheter och överväganden kunde ge anledning till.

I samarbete mellan konsumentverket och Svenska kommunförbundet utarbetas nu ett program för fortsatt utbyggnad av den kommunala konsumentpolitiska verksamheten. Utredning pågår om ett förbättrat system för kommunikationerna mellan konsumentverket och den regionala och kommunala organisationen. Såsom framgår av ett interpellationssvar, som nyligen lämnades av chefen för handelsdepartementet, har inom många kommuner visats intresse för insatser på konsumentområdet. En försöksverksamhet med lokal konsumentvägledning har satts i gång och planeras bli utvidgad. De statliga hemkonsulenterna har som en viktig uppgift att stödja den kommunala verksamheten. I nuvarande läge synes det inte motiverat med någon särskild åtgärd härvidlag från riksdagens sida. Därför avstyrker utskottet de senast angivna motionsyrkandena.

Utskottet hemställer

1. att riksdagen avslår motionen 1973:343 såvitt den gäller obligatorisk varudeklaration (punkten 4),
2. att riksdagen avslår motionen 1973:343 såvitt den gäller lag om jämförprismärkning (punkten 3),

3. att riksdagen avslår motionen 1973:343 såvitt den gäller lag om produktsäkerhet (punkten 1),
4. att riksdagen avslår motionen 1973:348 om utvidgad prisinformation till konsumenter,
5. att riksdagen avslår
 - a) motionen 1973:343 såvitt den gäller inrättande av ett varudeklarations- och produktsäkerhetsråd inom konsumentverket (punkten 2),
 - b) motionen 1973:1449 om inrättande av ett varudeklarationsråd inom konsumentverket,
6. att riksdagen avslår motionen 1973:1503 angående konsumentskydd vid bilreparationer,
7. att riksdagen avslår motionen 1973:222 om vidgat konsumentskydd i samband med offentliga myndigheters verksamhet,
8. att riksdagen avslår motionen 1973:344 om utbyggnad av hemkonsulentorganisationen,
9. att riksdagen avslår
 - a) motionen 1973:343 såvitt den avser åtgärder rörande den kommunala konsumentpolitiska verksamheten (punkten 5),
 - b) motionen 1973:1499 om utbyggnad av konsumentkommittéerna.

Stockholm den 8 maj 1973

På näringsutskottets vägnar
INGVAR SVANBERG

Närvarande: herrar Svanberg (s), Regnéll (m), Börjesson i Glömminge (c), Bengtsson i Landskrona (s), Andersson i Örebro (fp), Haglund (s), Andersson i Storfors (s), Rask (s), Blomkvist (s), Sjönell (c) (punkt 9), Hovhammar (m), Svensson i Malmö (vpk), Jonsson i Husum (s), Rydén (fp) och fru Hambræus (c).

Reservationer

1. beträffande *vidgat konsumentskydd i samband med offentliga myndigheters verksamhet* (utskottets hemställan under 7) av herrar Regnéll (m) och Hovhammar (m), som anser

dels att det stycke i utskottets yttrande som börjar på s. 19 med "Att myndigheternas icke-kommersiella" och slutar på s. 20 med "avstyrker utskottet motionen" bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

Den nuvarande begränsningen av konsumentombudsmannens befogenheter i vad avser offentliga myndigheters verksamhet är enligt utskottets

mening olycklig. Myndigheternas serviceerbjudanden till medborgarna behöver inte vara av kommersiell art för att aktualisera en bedömning i marknadsföringslagens och avtalsvillkorslagens anda. Det ter sig väl motiverat att konsumentombudsmannen bereds möjlighet att ingripa även mot åtgärder som statliga och kommunala myndigheter företar i annan egenskap än som näringsidkare. Motionen bör därför bifallas i så måtto att riksdagen hos Kungl. Maj:t begär förslag till lagändringar i detta syfte.

dels att utskottet under 7 bort hemställa

7. att riksdagen i anledning av motionen 1973:222 hos Kungl. Maj:t anholder om förslag till ändring i lagen (1970:412) om otillbörlig marknadsföring och lagen (1971:112) om förbud mot otillbörliga avtalsvillkor i enlighet med vad utskottet anfört,

2. beträffande *den kommunala konsumentpolitiska verksamheten* (utskottets hemställan under 7) av herrar Andersson i Örebro (fp), Svensson i Malmö (vpk) och Rydén (fp), som anser

dels att det stycke på s. 20 i utskottets yttrande som börjar med "I samarbete mellan" och slutar med "senast angivna motionsyrkandena" bort utbytas mot ett stycke av följande lydelse:

För att den expanderande konsumentpolitiska verksamhet som bedrivs av olika centrala instanser skall få avsedd slagkraft måste den vara väl förankrad på det lokala planet. I avvaktan på att steget kan tas till ett system med kommunala konsumentnämnder förblir de konsumentpolitiska aktiviteterna ett helt frivilligt åtagande av kommunerna. I det läget är det viktigt att staten genom sina centrala och regionala organ på området på olika sätt stimulerar och stöder insatser från kommunernas sida, framför allt genom lokala konsumentkommittéer. Det finns enligt utskottets mening skäl för riksdagen att — såsom förordas i motionen 1973:343 — fastslå detta genom en hemställan till Kungl. Maj:t om åtgärder av detta slag.

dels att utskottet under 9 bort hemställa

9. att riksdagen med bifall till motionen 1973:343 punkten 5 och i anledning av motionen 1973:1499 hos Kungl. Maj:t hemställer att åtgärder vidtas för att stimulera den lokala konsumentpolitiska verksamheten, bl. a. i form av lokala konsumentkommittéer.

Särskilt yttrande

av herrar Andersson i Örebro (fp) och Rydén (fp):

Ökad produktsäkerhet, effektivare varudeklaration och bättre prisinformation är, som framhålls i motionen 1973:343, tungt vägande konsumentpolitiska önskemål som måste bli föremål för ökad uppmärksamhet sedan de grundläggande organisatoriska frågorna på konsumentpolitikens område nu antligen har lösts. Kravet på produktsäkerhet kan

aldrig uppfyllas enbart genom partiella insatser av hittills vanlig typ. Ett viktigt steg har statsmakterna tagit genom att stifta den nya lagen om hälso- och miljöfarliga varor, men denna täcker bara en del av de varugrupper som särskilt aktualiserar kravet på produktsäkerhet. En allmän lagstiftning mot tillverkning och försäljning av farliga produkter är det mål man måste sträva mot. Varudeklarationssystemet behöver förbättras. Det har inte fått tillräcklig utbredning, och utformningen av deklARATIONERNA är ibland otillfredsställande. Det är önskvärt att i större utsträckning få enkla bruksdeklARATIONER med inriktning på den information som är väsentlig för konsumenterna. En vidsträckt deklARATIONSPLIKT bör införas, omfattande inte bara varor utan också bostäder och vissa typer av tjänster. På prisinformationens område är jämförprismärkningen en värdefull nyhet. Om systemet inte kan fås att slå igenom på frivillighetens väg bör ett ingripande göras lagstiftningsvägen.

Det lagförslag som varudeklARATIONsutredningen har lagt fram tillgodoser, som utskottet konstaterar, i inte ringa mån flera av önskemålen i motionen 1973:343. Vi räknar med att betydelsefulla kompletterande synpunkter kommer att tillföras genom den pågående remissbehandlingen. Det är vår förhoppning att riksdagen redan i höst skall få ta ställning till ett lagförslag grundat på utredningens. Vi utgår från att i det sammanhanget också den viktiga frågan om varudeklARATIONsverksamhetens organisation inom konsumentverket och dess anknytning till olika intressentgrupper kommer under prövning.

